

Tuomiokirja. Ylimääräiset kihlakunnankäräjät Käkisalmen kaupungissa 9.12.1678. gg2

s. 278-280

9.12.1678 otettiin ylimääräisillä kihlakunnankäräjillä Käkisalmen kaupungissa käsiteltäväksi valtiorikosasia, joka on äskettäin tapahtunut Räisälän kylässä ja pitäjässä niin, että eräs talollinen on hirttäytynyt ja siten päättänyt päivänsä. Läsnäolijat kruununvouti, luottamusta nauttiva Diderich Boisman sekä Räisälän lautamiehet Risto Sojakka, Nuutti Paavilainen, Samuli Viikki, Yrjö Montonen, Eskeli Pelkonen, Matti Käkönen, Tahvo Suninpoika, Risto Häkli, Antti Puputti.

Luettiin jalosukuisen herra Maaherran Berent Mellinin kirjelmä tästä asiasta, päivätty 8. päivänä viime marraskuuta. Hän kertoo siinä, kuinka talollinen Tuomas Ovaskan poika Räisälästä on ryhtynyt pahantekoon ja ja hirttäytynyt riihessä sairauskohtauksen takia, mitä jotkut ovat ajatelleet, mutta sittemmin havainneet hänen olleen mielipuoli eikä täydessä järjessään, samoin (ovat ajatelleet) koko hänen perheensä ja sukulaisensa, jotka pelastaakseen hänen henkensä olivat ottaneet hänet alas, koska hän oli silloin vielä liikkunut, mutta eivät olleet voineet auttaa, vaan hän oli heti sen jälkeen heittänyt henkensä. Sen vuoksi luottamusta nauttiva herra maaherra kysyy, voidaanko vainaja haudata kirkkomaahan vai ei. Tämän jälkeen paikkakunnan kirkkoherra, oppinut herra Ericus Molenius pyydettyä astui esiin ja esitti seuraavan selostuksen: vainaja, Jaakko Tuomaanpoika Ovaska on viime marraskuun 3. päivänä, sunnuntaina puolenpäivän jälkeen noutanut metsästä puuta ja työkaluja tehdäkseen rugin morsiamelleen, joka oli samasta kylästä ja jonka kanssa hän oli yhteisestä sopimuksesta kihlautunut. Heidän piti viettää häitä tähän aikaan, joulunpyhinä, kuten tässä maassa on tavallista, kun talollisella on vielä ruokavarastoja. Kun muu väki oli varhain maanantaiamuna joitakin tunteja ennen päivän sarastusta noussut ylös ja mennyt töihin*), oli Jaakko mennyt riiheen, muitten käsityksen mukaan valmistamaan niitä välineitä ja kapineita, joita hän oli edellisenä iltana tuonut metsästä. Mutta kun hän oli ulkona pitkään ja muitten piti päivänkoitteessa saada ruokaa ja syödä aamiaista, hänen sisarensa meni hakemaan häntä riihestä. Kun sisar huomasi, että hänellä oli tekeillä jotain väärää, sellaista, joka on muista häpeällistä, oli isä mennyt sinne toisen poikansa kanssa ja nähnyt, että hän oli ripustanut itsensä riihen orteen ohjaksilla, jotka hän oli aikaisemmin hakenut. Koska hän silloin oli vielä liikkunut, he olivat ottaneet hänet irti voidakseen pelastaa hänet, mutta se oli liian myöhäistä. Muuten hän (kirkkoherra) kertoi Jaakon elämäntavoista, että vaikkei tiedetty hänen tehneen mitään ilkityötä, hän on kuitenkin aina huokaillut itsekseen aivan kuin olisi ollut hupsu eikä täydessä järjessään. Tämän vian sekä hänen isänsä että hänen sisaruksensa ja sukulaisensa ovat huomanneet, että hän on toisinaan käyttäytynyt hyvin

omituisesti, ei ole syönyt koko päivänä, vaan mennyt metsään yksin. Kun hänellä on ollut tapana olla metsässä, hän on siellä kovasti huutaen ja meluten sekä karjaa lyöden toiminut kuin ihminen, joka ei ole järkevä ja viisas. Kuitenkin hän (kirkkoherra) sanoi, että Jaakko osasi lukea jonkin verran, mutta ei aivan kuin pitäisi, vaan lukenut(?) takaperin. Hänen tapanaan oli käydä joskus Pyhällä Ehtoollisella, viimeksi tämän (kirkko)vuoden 4. ja viimeisenä sunnuntaina, ja sinne kirkkoherra oli hänet päästänyt parannuksen teon takia. Kaiken kaikkiaan vainaja ei ole ollut viisas puheissa eikä teoissa, koska hän ei ole koskaan antanut oikeaa vastausta siihen, mitä häneltä on kysytty, vaan aina vaiennut.

Samana selostuksen antoi myös lautakunta, joka ei tiennyt mitään syytä, miksi hän oli ottanut itsensä hengiltä.

Isä, Tuomas Ovaska viittasi kysyttäessä samalla tavoin poikansa kuolemaan kuin kirkkoherra, koska myös kirkkoherra selostuksessaan pahoitteli suuresti, että hänelle, vanhalle ja köyhälle miehelle, on tapahtunut sellainen odottamaton ja suuri onnettomuus, mutta hän (Tuomas) sanoi, ettei siitä tiedä kukaan muu kuin Jumala yksin. Hän myönsi toisen poikansa kanssa ottaneensa hänet alas, koska hänen sinne tullessaan Jaakossa oli vielä vähän henkeä ja hän oli vetänyt polvensa koukkuun, mutta heti kun he olivat laskeneet hänet lattialle, hän oli heittänyt henkensä riihessä, joka on nyt suljettu ja jossa hän vielä makaa. Isä sanoi hänen ikänsä olleen noin 24 vuotta.

Eerikki Rantalainen, joka asuu samassa Räisälän kylässä, todisti valan vannottuaan, että noin 5 vuotta sitten hän oli töissä metsässä Jaakon kanssa, mutta tämä ei osannut käyttäytyä siellä, vaan kun hän oli mennyt aamulla ulos, hän oli tullut sisään vasta illalla, ja kun Rantalainen oli kysynyt Jaakolta, missä tämä oli ollut, hän ei vastannut mitään vaan oli asettunut syrjemmälle(?). Tuomas Huppunen ja Juhana Torsti, samasta kylästä, todistivat valan vannottuaan kumpikin erikseen, että Jaakko Ovaska-vainaja oli hullu eikä viisas eivätkä he tienneet syytä hänen hengenmenetykseensä; onko hän tehnyt niin huonon omantunnon takia vai mistä syystä. Risto Salakka Hytinlahdesta todisti samaa.

Kysyttiin, oliko hän pakosta vai vapaaehtoisesti tehnyt avioliittosopimuksen, ja millaisessa maineessa neito oli. Tähän vastasivat niin kirkkoherra kuin lautakunta, isä ja muut, että molemmat olivat vapaaehtoisesti päättäneet solmia avioliiton, eikä häntä ole siihen pakotettu. He eivät ole neidosta kuulleet muuta kuin kunniallista ja hyvää, vaikka hän muuten on köyhä eikä hänellä ole mitään omaisuutta(?).

Tämä juttu alistettiin lautakunnan harkittavaksi ja päätettäväksi, voitaisiinko tätä ihmisparkkaa pitää mielipuolena vai millaisena häntä olisi pidettävä. Silloin he kaikki päättivät, että he voivat pitää häntä tuskin parempana kuin mielipuolena, koska hän lapsuudesta asti on ollut hupsu. Tämän jälkeen julistettiin seuraava tuomio:

Tämä Jaakko Tuomaanpoika Ovaska pitäisi kylläkin tämän pahan tekonsa takia, että hän on ottanut itsensä hengiltä, viedä

metsään ja polttaa roviolla valtiopetoskaaren 4. luvun mukaan, koska häntä ei voida pitää kokonaan järkensä menettäneenä. Lautakunta kuitenkin pitää häntä tuskin parempana kuin sellaista, joka on mielipuoli, ja joka näyttää olevan paljolti kuin puolihullu, mutta ei täysin järjiltään. Mainittu luku sisältää, että se, joka on ollut täysin järjiltään, niin että hän ei ole osannut torjua vahinkoa, saadaan haudata maahan kirkkotarhan ulkopuolelle. Koska ei ole nimenomaista lakia sellaisista mielipuolista tai puolihulluista henkilöistä, vaan tuomittaessa noudatetaan mieluummin lievempää tuomiota (meliores benigneo sententiam) ja alistetaan asia myös Jumalan tuomiolle, mieluummin myös siksi, että kun hänet otettiin alas, jotain henkeä oli vielä jäljellä. Kirkkojärjestys myös säättää, että ne jotka mielenhäiriön(?) ja heikkomielisyyden takia tappavat itsensä, saavat päästä kirkkotarhaan. Näin ollen esitetään alamaaisimmin korkean kuninkaallisen hovioikeuden (epäselvä) ja oikeudenmukaisesti harkittavaksi ja päätettäväksi, eikö tätä (vainajaa) saada haudata kirkkotarhan ulkopuolelle. Laadittu kuten yllä.

Niinkuin edellä on laillisesti toimittu, tutkittu, (epäselvä) ja tuomittu, todistaa alla olevalla omalla nimellä sekä kihlakunnan ja omalla sinetillä

Johan (?) Lackman(?)
kihlakunnantuomari Käkisalmen läänistä

Matthias Halitius (?sukunimi osittain epäselvä)
lainlukija samasta paikasta

-----
*) Sanakirjoista ei näy vihjettä, mitä tämä työ "att stampa" aamuvorhaisella oli.

Kysymysmerkkejä on joissakin kohdissa, kun on epäselvää tekstiä tai sanakirjoista ei ole löydetty sopivaa sanaa. Se on sitten päätelty kontekstistä.

Tuomiokirja. Varsinaiset talvikäräjät 6-7.2.1674 Jaakkiman pitäjässä. gg1.

s. 17

Tuomittiin Juhana Paavonpoika Ovaska Miklistä 40 markan (sakoon), koska hän on niittänyt ja korjannut naapurinsa Osippa Jeffimoffin niityltä Marjalahdesta noin 3 kuormaa heinää viime kesänä ja vienyt ne sitten pois, kuten hän itse tunnustaa ja lautamies Yrjö Hyvärinen todistaa. Tuomittiin palauttamaan samat heinät mainitun Hyvärisen arvion mukaan. Juossut samalla kujanjuoksun näitten sakkojen sijasta.

(Viimeinen lause on ilmeisesti lisätty jälkeinpäin.)

Ovaska-sukua koskevia tuomiokirjoja

Tuomiokirja. Käräjät 1699, Ruokolahti, Rautjärvi. jj 36

s. 141-142

Lauri Heikinpoika Ovaska näytti kruununvouti Israel Willandin asumisoikeuskirjan, päivätty 25. päivänä viime helmikuuta, jonka perusteella hänelle on annettu viljelykseen otettavaksi 1/8 veron tila Purnujärven kylässä, jolla Antti Narsala(?) on tätä ennen asunut ja jättänyt jälkeensä autioksi. Näin ollen hän anoo, että mainitun tilan autiotilanne tutkittaisiin laillisesti ja hänelle annettaisiin siitä laillinen todistus. Sen vuoksi veronkantokirjuri Johan Green ja lautamies Pärtty Koho, jotka olivat olleet paikalla todistivat, että mainitulla tilalla on yksi asuinmökki, jota vielä voidaan käyttää, 3 kpl. pieniä, jotenkuten(?) käyttökelpoisia, 1 vanha käyttökelpoton sauna, 1 vanha aitta, joka korjataan, ei tallia, 1 vielä käyttökelpoinen riihi, ei navettaa, peltoa 1 tynnyrinala hiekkamaata, joka on ollut hänen tullessaan aivan kesantona, kuitenkin sittemmin puoleksi kylvetty, aidat ränsistyneet ja voidaan korjata, niittyjä 2 pienen kuorman verran kovaa nurmea, ei tukki- tai tervasmetsää, kaskivainiota, lehti- ja polttopuumetsää välttämättömään tarpeeseen, ei kalavesiä, mutta on 20 riuun humalatarha, ei myllyä eikä myllyn paikkaa. Tämä siis merkittiin muistiin ja annettiin Ovaskalle lailliseksi todistukseksi. Hän esitti takaajikseen lautamies Eerikki Jaakonpoika Häyhän, Yrjö Eerikinpojan Hallikkaasta ja Antti Mikonpoika (epäselvä alku)tilan.

(Jos aution uusi viljelijä on tullut naapurikylästä tai kauempaa, on siitä yleensä mainittu. Voidaan olettaa, että Lauri Ovaska on ainakin joitakin aikoja oleskellut näillä tienoilla.)

Tuomiokirja. 1624. jj 2.

Tämä teksti on poikkeuksellisen epäselvää käsialaa ja vaikeasti luettavaa. Tiivistettynä siitä sai irti seuraavaa:

s. 31

Oikeuden eteen tuli Paavo Paavonpoika Ovaskainen ja teki kanteen Lassea (sukunimi epäselvä) vastaan, että tämä on tullut, kun hän oli kylvämässä peltoaan ja koettanut ajaa hänet sieltä pois. Oli syntynyt tappelu ja Lasse oli vahingoittanut häntä; vamma oli näkyvissä. Lasse tuomittiin joihinkin korvauksiin.

(Kaisa Paavontytärtä ei tällä sivulla näkynyt.)

Tuomiokirja. Räisälän varsinaiset kesä- ja syyskäräjät Räisälän hovissa 9-10.7. 1668. gg 1(?)

(Erikoista oli, että käräjiä istuivat maaherra, jalosyntyinen herra Patrick Ogilwie, kruununvouti Nils Nilsinpoika Ollsson sekä 11 lautamiestä. - Ogilwie esiintyy sivuilla 628 ja 628v kruunun ja rälssimiesten välisessä jutussa. Todennäköisesti kruununvouti hoiti käräjien johtamisen, mutta Ogilwie oli mainittava ensimmäisenä korkean arvoasemansa takia.

- Ogilwie oli syntyjään skotlantilaista aatelissukua.)

s. 39v

Herman Brandt ei voi valallaan vahvistaa sitä viljatynnyriä Huotari Trohkimanpojalle Kaukolassa, jonka Huotari on 1658 Brandtin käskystä toimittanut Tuomas Ovaskaiselle. Silloinen kymmenniekka Sipi Pulakka nyt valan velvoituksella tunnustaa, että Brandtin käsky on ollut tällainen. Brandt ei veronkantokirjansa mukaan eikä muullaakaan perusteella voi osoittaa tällaista maksutapahtumaa. Näin ollen päätettiin, että Brandt maksaa ja korvaa tämän 1 tynnyrin viljaa talolliselle.

(Hothar Drochimsson on ilmeisesti ortodoksi: Huotari Trohkimanpoika. Huotari oli nähtävästi edellä mainittu talollinen. - Herman Brandt oli paikallinen hallintovirkamies, amptförvaltare.)

Tuomiokirja. Varsinaiset kihlakunnankäräjät Räisälän rahvaan kanssa 30-31.8.1680.

(Sivulla 778 ei mainita muita läsnäolevia kuin 11 lautamiestä, mutta jonkun kirjurin on täytynyt olla paikalla.)

s. 779v-780

Kehotettiin vakavasti pappilan naapureita, jotka ovat Eerikki Rantainen, Lemetti Henttinen, Paavila Iivananpoika ja Olli Ovaska, vahtimaan hevosiaan eikä rangaistuksen uhalla päästämään niitä vastaisuudessa pappilan niityille, kuten kirkkoherra nyt valittaa heidän tekevän vuosi toisensa jälkeen. Lisäksi he rikkovat aitoja ja päästävät hevoset niityille, ennen kuin ne on niitetty. Tästä syystä hän kärsii suurta vahinkoa, mutta hän ei ole saanut heitä tätä uskomaan.

Määrättiin joitakin lautamiehiä menemään ja tarkastamaan se aitaus, jonka kirkkoherra aikoo uusia mainittujen naapureitten hevosten takia siksi, että suota(?moras?) on ollut erään hänen 15 kuorman kokoisen niittynsä ympärillä, jos se koituu heille (naapureille) vahingoksi ja haitaksi, kuten he ajattelevat.

TROHKIMANPOJAN
LUOTTAMUSMIES

Tuomiokirja. Räisälän, Kurkijoen ja Tiuralan (Hiitolan)
talvikäräjät 9-12.2.1691. gg10

VEIJALANKYLÄ (HIITOLA)
MATTI KUOLLUT. RÄISÄLÄN

s. 12v

Määrättiin lautamiehet Nuutti Paavilainen ja Antti Suutari toimittamaan Reko Montoselle Kaukolasta hänen osuutensa siitä hevosesta, jonka hänen vaimonsa veli Matti Ovaska on jättänyt jälkeensä, ja joka nyt on arvioitu 15 markan arvoiseksi kuparirahaa, minkä mainittu Nuutti Paavilainen todistaa. Hän (Montonen) saa siitä näin ollen puolet ja toisen puolen saa Jaakko Orpana Räisälästä, jolla on se hallussaan. He ovat samanlaisia perijöitä ja molemmilla on vaimonaan vainajan sisar. Tämä maanlain perintökaaren 1. ja 2. luvun mukaan.

Tuomiokirja. Räisälän kesä- ja syyskäräjät 12-13.9.1665. gg 1.

s. 1034v

Muuan hevosenkengittäjä livana Pitkävitza oli Niilo Ovaskan pyynnöstä asettanut (jokin laite, mahd. hornet, sarvi) ajokseen, joka oli hänen hevosellaan. Jonkin aikaa sen jälkeen hevonen oli kuollut. Kantaja itse tunnustaa, että hän heti sen jälkeen oli työssä hevosen kanssa. Tämän myös lautakunta tunnustaa, että hän on itse aiheuttanut kuoleman. Näin ollen katsottiin hänen vaatimuksensa mitättömäksi.

Tuomiokirja. Kirvun käräjät 1700. jj 38.

s. 130

Matti Ristonpoika Hämäläinen ei ole ilmoittautunut näille käräjille vastaamaan Matti Ovaskalle asiassa, joka koskee peltojupakkaa, vaikka lautamies Simo Löyliäinen on oikeaan aikaan haastanut hänet oikeuteen, eikä hän ole myöskään osoittanut laillista estettä poisjäämiselleen. Tästä syystä tulee Matin (Hämäläinen) maksaa sakkoa poissaolosta 1 taaleri (epäselvä lyhenne) kuparirahaa Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa kaikkein armollisimmin uudistetun, 4.7.1695 päivätyn oikeudenkäyntiprosessin mukaan.

s. 162-163

Kuten hänen ylhäisyytensä, jalosyntyinen herra parooni ja maaherra Anders Lindehielm on mitä oikeudenmukaisimmalla päätöksellään, päivätty 2.4.1698, pysyttänyt voimassa Matti Sipinpoika Ovaskan omistusoikeuden Ovaskan tilaan Kirvun läänissä, sikäli kuin tämän katsotaan kuuluvan kruunulle ja Matti on vastannut kaikista veroista. Näin ollen ei tämä oikeusistuin voi asiassa tehdä mitään muutosta, vaan Matin omistusoikeus pysyy voimassa yllä mainitun päätöksen mukaan ilman, että Niilo Pärtynpoika siihen mitenkään kajoaa.

